

INFORMACINIS PRANEŠIMAS TĖVAMS

Psichoaktyvių medžiagų vartojimo ir jo prieinamumo nepilnamečiams problema ir jos sprendimo būdai

Šiaulių miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras atkreipia visuomenės dėmesį į jaunų žmonių psichoaktyvių medžiagų (alkoholio, tabako gaminių bei nelegalių narkotikų) vartojimo ir jo prieinamumo nepilnamečiams problemą. 2011 m. gegužės mėnesį atliktas „Eurobarometro“ tyrimas „Jaunimo požiūris į narkotikus“ atskleidė, kad 82 proc. Europos jaunimo gali lengvai įsigyti alkoholinių gėrimų. Net 76 proc. Lietuvos jaunuolių tvirtino, kad per 24 valandas gali labai lengvai gauti tiek alkoholinių gėrimų, tiek tabako gaminių.

Pasaulio sveikatos organizacija dar 2005 m. priėmė „Alkoholio politikos Europos regione metmenis“, kuriuose teigiama, kad visi vaikai ir nepilnamečiai turi teisę augti aplinkoje, apsaugotoje nuo alkoholio vartojimo ir, kiek įmanoma, nuo alkoholinių gėrimų reklamos neigiamų pasekmių, tačiau realybėje šios teisės yra ignoruojamos. Mūsų visuomenėje vyrauja nuostata, kad alkoholio vartojimas – tai natūralus procesas, neatsiejamas nuo šiuolaikinės žmogaus gyvenimos.

Vis dar paplitusi nuomonė, kad vartoti alkoholį – normalu, įprasta, sveika ir atsakinga. Juolab, kad alkoholio reklamose alkoholis negretinamas su rimtomis sveikatos problemomis, eismo nelaimėmis, nedarbu, prievarta, vaikų išnaudojimu, savižudybėmis, – nors tai ir yra tikrosios alkoholio vartojimo pasekmės.

Jaunimas taip pat verčiamas įtikėti, kad alkoholis žalą sukelia tik nedidelei grupei asocialių asmenų, kurie nesugeba kontroliuoti savo įpročių. Deja, dauguma alkoholiu piktnaudžiaujančių asmenų toli gražu ne asocialūs, bet paprasti, kasdien gatvėmis vaikštantys, turintys darbus ir šeimas žmonės. Persąnt nuomonę, kad normalių alkoholio negeriančių suaugusiųjų apskritai nėra, jaunimui išlikti sąmoningam išties sunku.

Dažnas jaunuolis paklaustas, kodėl pabando alkoholinius gėrimus, atsako, kad alkoholis padeda bendrauti, padeda atsipalaiduoti, atsikratyti kompleksų. Tai vienas pavojingiausių įsitikinimų. Etanolio paveiktas žmonių bendravimas praranda turiningumą, įgauna primityvias formas. Apmaudu, kad ne tik jaunimas, bet ir suaugę asmenys pamiršta, kad rišamuoju dalyku bendraujant nebūtinai turi būti psichoaktyvi medžiaga.

Apklausa rodo, kad psichiką veikiančiomis medžiagomis piktnaudžiauja vis jaunesni asmenys. Lietuvoje 2004 m. atliktas žalingų įpročių paplitimo tyrimas parodė, kad didžiausia narkotikų vartotojų rizikos grupė buvo 20-21 metų amžiaus jaunimas. 2008 m. tyrimo duomenimis, narkotines ir psichotropines medžiagas dažniau išbandė jau aštuoniolikmečiai ir devyniolikmečiai. Didelį susirūpinimą kelia tai, kad vaikai alkoholio pirmą kartą paragauja itin ankstyvame amžiuje. Alkoholio ir kitų narkotikų tyrimo Europos mokyklose (ESPAD) duomenys atskleidė, kad 2007 m. daugiau negu penktadalis 15-16 metų mokinių pirmą kartą išgėrė taurę alaus būdami 9-erių metų ir jaunesni.

Mokslininkai tvirtina, kad kuo jaunesnis žmogus pradeda vartoti psichoaktyvias medžiagas, tuo didesnė tikimybė progresuoti piktnaudžiavimui jomis, o vėliau ir išsivystyti priklausomybei.

Už vaikų ugdymo procesą yra atsakingi ir tėvai, ir mokykla, kurioje vaikai mokosi. Tačiau tėvai neturėtų pernelyg daug atsakomybės numesti ugdymo ir švietimo įstaigoms. Būtent šeimoje vaikams turi būti diegiamos moralinės vertybės, ugdomi socialiniai įgūdžiai, formuojamas sveikas gyvenimo būdas.

Kaip kalbėti su vaiku apie psichoaktyvias medžiagas

1. Pradėkite kalbėtis su vaiku apie tabako, alkoholio bei narkotikų žalą nuo pat vaikystės ir ankstyvos paauglystės. Svarbu, kad apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo žalą daugiau informacijos vaikas gautų iš savo tėvų ar kitų jiems artimų suaugusiųjų asmenų, nes bendraamžiai gali jiems suteikti klaidingų žinių. Klaidinga manyti, kad vaikas bus apsaugotas nuo problemų, susijusių su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu, jei apie tai neturės jokios informacijos. Užaugintas „šiltnamio“ sąlygomis vaikas, pradėjęs savarankišką gyvenimą, gali susidurti su dar didesnėmis problemomis, nes neturės žinių ir įgūdžių, kaip jas spręsti. Todėl psichologai tėvams pataria – užuot bandžius apsaugoti vaiką nuo įvairių problemų, mokyti jį patį jas įveikti. Svarbu, kad vaikas pasitikėtų savo tėvais, kitaip kalbėjimasis įvairiomis temomis bus bevaisis.

2. Kalbėdami apie narkotikų vartojimo problemas ir pasekmes, būkite atviri ir nuoširdūs, nesmerkite vaiko, jei jis klausia to, kas jam įdomu. Vaikui svarbi jūsų nuomonė. Pasitaikius palankiai situacijai jūs pirmas galite pradėti diskusiją apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo žalą. Taigi, norėdami įgyti vaiko pasitikėjimą, gerbkite jį patį ir jo jausmus, domėkitės jo problemomis, svajonėmis, pomėgiais ir interesais. Dėmesys ir laikas, praleistas kartu – tai puiki investicija į gerų tarpusavio santykių puoselėjimą. Labai svarbu ugdyti vaiko pasitikėjimą savimi, pvz., pastebėjus, kad vaikui kas nors itin sekasi (pvz., darbas kompiuteriu, šokiai, konstravimas), pagirkite jį, paskatinkite, pasidomėkite jo pasiekimais. Vaikas turi žinoti ir jausti, kad ir kas atsitiktų, kad ir kaip jis pasielgtų, tėvai jo neatstums. Visa tai padės įgyti vaiko pasitikėjimą, jis drąsiai išsakys savo problemas ir tėvai laiku galės jam padėti.

3. Jei vaikas nori konkrečiau sužinoti apie psichoaktyvias medžiagas bei jų poveikį, turite jam pateikti žinių ir sykiu formuoti neigiamas nuostatas į minėtų medžiagų vartojimą. Naujausią informaciją apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą ir žalą vaikų sveikatai bei patarimus galima rasti interneto svetainėse <http://www.benarkotiku.lt>; <http://www.nkd.lt/visuomene/>. Nereikėtų vaiko gąsdinti akcentuojant ilgalaikes neigiamas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo pasekmes – sveikatos sutrikimus ar mirtį. Tačiau būtina išaiškinti, kodėl kai kurių psichoaktyviųjų medžiagų, pvz., raminamųjų, migdomųjų vaistų negalima vartoti vaikams.

4. Padėkite vaikui įsisąmoninti moralines bei dvasines vertybes. Tai svarbu ugdant tvirtą, sąmoningą asmenybę, gebančią pasipriešinti ne tik psichoaktyviųjų medžiagų vartojimui, bet ir kitoms blogybėms. Tėvai turėtų vaiką išmokyti pasakyti „ne“ ir atsilaisyti neigiamam bendraamžių spaudimui.

5. Visur ir visada rodykite jam gerą pavyzdį, nes vaikui svarbus jūsų elgesys, jis stebi tai, ką jūs sakote ir ką darote. Dažniausiai vaikas renkas gyvenimo būdą ir tam tikrus sprendimus perimdamas tėvų elgesio modelį. Todėl pagalvokite ir prisiminkite, ar jūsų namuose vaikų akivaizdoje vartojamos psichoaktyviosios medžiagos ir kaip dažnai.

6. Domėkitės, kur ir su kuo jūsų vaikas leidžia laisvalaikį, susipažinkite su jo draugais ir jų tėvais. Tačiau neperlenkite lazdos – užuot griežtai nusprendę, su kuo vaikas gali bendrauti, o su kuo ne, skirkite laiko pokalbiui apie tai, kas yra geras draugas. Skatinkite savo vaiką turiningai praleisti laisvalaikį. Jei jis nukreips visą energiją mėgstamiems pomėgiams, pvz., sportui, muzikai ar dailei, tuomet turės mažiau paskatų domėtis žalingais įpročiais. Suraskite galimybių ir patys dažniau pabūti su vaiku.

7. Kartu su vaiku aptarkite ir nustatykite šeimoje galiojančias taisykles (koks elgesys yra tinkamas ir koks ne, ką tėvai leidžia daryti, o kam nepritaria). Svarbu, kad aptartos taisyklės neprieštarautų pačių tėvų elgesiui, t. y. tėvai negali elgtis vienaip, o iš vaiko reikalauti kitaip. Tėvai gali pasiūlyti vaikui pačiam sugalvoti taisykles, kurių jis turi laikytis. Tik esant aiškioms leistino elgesio riboms, vaikas suvoks, kad jas peržengęs gali tikėtis tam tikros tėvų reakcijos.

*Pagal Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento medžiagą
informaciją parengė Asta Ivoškienė,*

Šiaulių m. savivaldybės visuomenės sveikatos biuro visuomenės sveikatos stiprinimo specialistė